

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ШЕВЧУК АНТОН МИХАЙЛОВИЧ

УДК 336.711: 330.131.7

**ЕКОНОМІЧНИЙ КАПІТАЛ БАНКІВ В УПРАВЛІННІ СИСТЕМНИМИ
РИЗИКАМИ**

08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Тернопіль – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі фінансів суб'єктів господарювання і страхування Тернопільського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Гуцал Ігор Степанович,
Тернопільський національний економічний університет, професор кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Вдовенко Лариса Олександрівна,
Вінницький національний аграрний університет, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

кандидат економічних наук, доцент
Слобода Лариса Ярославівна,
Львівський навчально-науковий інститут Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи»,
доцент кафедри банківської справи.

Захист відбудеться 30 листопада 2017 року об 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.01 у Тернопільському національному економічному університеті за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Львівська 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий 30 жовтня 2017 року.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

Т. О. Кізіма

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах активного впровадження міжнародних стандартів у банківську діяльність, зокрема вимог Базельського комітету з банківського нагляду щодо достатності банківського капіталу, актуальним для вітчизняної банківської системи є питання впровадження в практику банківського менеджменту механізмів розрахунку економічного капіталу, який повинен додати гнучкості в управління банківськими ризиками на макро- і мікроекономічному рівнях.

Особливої ваги питання управління економічним капіталом банківських установ набуває в умовах банківської кризи в Україні 2014–2016 років коли загострюються прояви системних ризиків, які негативно впливають на капіталізацію, платоспроможність і фінансову стійкість банківської системи, що зумовлює необхідність розробки теоретичних, методологічних та практичних рекомендацій щодо оптимального поєднання принципів управління капіталом банків та банківського ризик-менеджменту.

Питання формування, оцінки та ефективного управління капіталом банку в умовах прояву системних ризиків впродовж останніх десятиліть перебувають у центрі уваги зарубіжних та вітчизняних дослідників. Основні засади забезпечення банків власним капіталом досліджували такі зарубіжні вчені: П. Алесандрі, Р. Бернс, Д. Біккер, Д. Бокк, Е. Гіл, Р. Коттер, Т. Кох, М. Міллер, Ф. Модільяні, П. Роуз, Е. Рід, Дж. Сінкі, С. Фрост, Д. Хал, М. Хаубеншток, Д. Полфреман, Ю. Бабичева, А. Казак, В. Кисельов, В. Колесников, В. Козунін, І. Лаврушин, О. Лобанов, С. Смірнов та ін.

Серед вітчизняних науковців, які займаються дослідженням проблем, пов'язаних з формуванням власного капіталу банків, підвищенням рівня капіталізації банківської системи, зниженням негативного ефекту системних ризиків на банківську діяльність уваги заслуговують праці Г. Азаренкової, М. Алексеєнка, З. Васильченко, О. Васюренко, Л. Вдовенко, І. Гуцала, Я. Грудзевича, О. Десятнюк, О. Дзюблюка, О. Заруби, І. Івасіва, Л. Костирко, Б. Луціва, А. Мороза, Л. Примостки, М. Савлука, Л. Слободи, С. Юрія та ін.

Однак, незважаючи на велику кількість праць, у яких містяться ґрунтовні рекомендації щодо підвищення рівня управління економічним капіталом банку, невирішеним залишаються питання: змістовного наповнення понятійного апарату, кількісного визначення економічного капіталу та його структури, механізму його формування та проблеми імплементації рекомендацій Базельського комітету з урахуванням національних особливостей функціонування банків в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри банківської справи Тернопільського національного економічного університету: “Монетарні важелі стимулювання розвитку економіки України: глобальні виміри та національні інтереси” (державний реєстраційний номер 0117U000143) і кафедри банківського менеджменту та обліку Тернопільського

національного економічного університету: “Розвиток ринку банківських послуг: проблеми та напрямки удосконалення” (державний реєстраційний номер 0112U008455). У межах виконання цих тем автором розроблено теоретичні підходи до дослідження проблем впровадження та кількісного розрахунку економічного капіталу банку та банківської системи України.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад економічного капіталу банку, а також розробка науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму управління економічним капіталом банків в умовах впливу системних ризиків.

Реалізація цієї мети зумовила необхідність визначення та вирішення таких завдань:

- поглибити теоретичні підходи стосовно визначення сутності економічного капіталу банку для уточнення понятійного апарату дослідження;
- удосконалити поняття «ризик-менеджменту банку» та визначити напрями впливу системних ризиків на економічний капітал банку з метою ідентифікації місця економічного капіталу банку в системі ризик-менеджменту;
- визначити сутність і структуру механізму формування економічного капіталу банківських установ з метою формування теоретико-прагматичної основи управління економічним капіталом банку;
- проаналізувати стан капіталізації банківської системи України та ідентифікувати фактори впливу на її динаміку з метою виявлення основних проблем та ризиків банківської діяльності;
- здійснити оцінку впливу ризиків банківської діяльності на капіталізацію українських банків з метою емпіричної перевірки теоретичних концепцій;
- визначити вплив положень Базельського комітету щодо управління економічним капіталом банку на капіталізацію вітчизняних банків, ефективність банківського нагляду та банківського ризик-менеджменту в Україні;
- розробити методичні рекомендації щодо формування та реалізації політики управління економічним капіталом комерційних банків з метою підвищення ефективності управління економічним капіталом вітчизняних комерційних банків;
- запропонувати науково-практичні рекомендації стосовно капіталізації комерційних банків шляхом оптимізації макропруденційного регулювання їх діяльності з метою реалізації комплексного підходу до управління економічним капіталом банків на макрорівні.

Об'єктом дослідження є економічний капітал банків в системі ризик-менеджменту.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів економічного капіталу банків в процесі управління системними ризиками.

Методи дослідження, використані у процесі виконання дисертаційної роботи, передбачають застосування загальнонаукових та емпіричних прийомів економічної науки, що ґрунтуються на системному підході. Крім цього, у процесі роботи застосовувались такі загальні методи досліджень як історичний підхід (при дослідженні еволюції категорій «капітал» та «власний капітал банку»), вибірки, узагальнення, порівняння, групування (при дослідженні рівня капіталізації банківської системи України), методи графічного зображення даних (при аналізі структури економічного капіталу комерційних банків), методи економіко-математичного моделювання (при дослідженні величини економічного капіталу, необхідної для покриття ризиків та впровадження банківських інновацій).

Інформаційна база роботи. У дослідженні використано законодавчі та нормативні акти України, які регламентують діяльність фінансово-кредитних інституцій, наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, матеріали Національного банку України, матеріали комерційних банків, статистичну інформацію Державної служби статистики України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретико-методичних та практичних засад економічного капіталу банків в процесі управління системними ризиками, що дало змогу виокремити результати, які характеризують наукову новизну дисертаційної роботи, зокрема:

удосконалено:

– визначення поняття «капітал банку» як суми грошових коштів і майна, внесених власниками банку та накопичених за період його функціонування, які спрямовані на забезпечення діяльності на початкових етапах роботи, а також в процесі операційної та стратегічної діяльності, захисту інтересів вкладників і кредиторів банку шляхом виконання захисної, оперативної, регулюючої, операційної та стимулюючої функцій. Запропоноване визначення, на відміну від існуючих підходів, які відображають регулятивну складову капіталу банку, виходячи із виконання ним захисних функцій, дозволяє більш широко розкрити сутність цієї дефініції через додавання операційної і стимулюючої функцій, які відображають капітал банку з позиції фактора стимулювання розвитку банку;

– трактування поняття економічного капіталу банку, під яким варто розуміти нагромаджений запас грошових коштів у процесі банківської діяльності, обсяг якого є достатнім для покриття очікуваних і непередбачуваних банківських ризиків та впровадження банківських інновацій, фінансування інших управлінських рішень, спрямованих на активізацію драйверів розвитку банківської установи на всіх етапах економічного циклу. На відміну від існуючих підходів до розуміння сутності економічного капіталу банку як інструмента покриття передбачуваних і непередбачуваних ризиків, оцінених на основі внутрішньобанківських методик, запропоноване визначення розширює зміст економічного капіталу, який, окрім покриття ризиків, повинен слугувати ресурсом для забезпечення операційної та інноваційної діяльності банку на всіх етапах економічного циклу;

– методику розрахунку економічного капіталу, що передбачає покриття передбачуваних та непередбачуваних ризиків банківської діяльності та враховує концепцію розвитку банку, яка, на відміну від існуючих підходів, передбачає розрахунок капіталу для покриття ризиків та операційного і стратегічного буферів капіталу; при цьому його кількісне вираження включає обсяг регулятивного капіталу (risk capital) та капіталу для здійснення операційної (cash capital) і стратегічної діяльності (capital development);

– тлумачення поняття стратегічного буферу капіталу як обсягу капіталу, визначеного банком для забезпечення впровадження банківських інновацій та фінансування інших управлінських рішень, необхідних для подолання кризових явищ і забезпечення підґрунтя для подальшого розвитку. Запропоноване визначення стратегічного буферу в структурі економічного капіталу, на відміну від існуючих, дозволяє розкрити його як інструмент захисту від ризиків та розвитку банку;

набули подальшого розвитку:

– обґрунтування сутності механізму формування економічного капіталу банку як сукупності певних взаємопов'язаних управлінських функцій, методів та інструментів, що через алгоритм послідовного впливу на грошові потоки та структуру банківського балансу дає змогу досягнути прийняттого рівня економічного капіталу відповідно до стратегічних цілей банку;

– науково-методичні підходи до процедури розробки та реалізації політики управління економічним капіталом комерційного банку щодо досягнення регулятивних вимог по формуванню капіталу та створенню його операційного і стратегічного буферів з метою впровадження інновацій, формування резерву стратегічного розвитку банку, прийнятності ризиків, рівня ліквідності та дотримання макроекономічних умов банківської діяльності;

– науково-методичні засади оцінки кредитного та операційного ризиків банківської діяльності, що базуються на використанні технологій Big Data у контексті формування неструктурованих даних клієнтів та працівників банків, які розміщені у соціальних мережах, Єдиній державній електронній базі з питань освіти, Єдиному державному реєстрі декларацій, що дозволяє більш повно врахувати фактори впливу банківських ризиків.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропоновані автором теоретичні висновки і практичні рекомендації можуть бути використані для реформування банківської системи України та окреслення перспектив запровадження механізму розрахунку економічного капіталу у практику управління капіталізацією вітчизняних банківських установ.

Наукові положення, розроблені у дисертації, ґрунтуються на сучасних теоретичних підходах до визначення ролі економічного капіталу в процесі управління ризиками банківської системи та впроваджені у діяльність Філії-Тернопільського обласного управління ПАТ «Ощадний банк України» при розрахунку кількісного і якісного значення економічного капіталу банку шляхом використання методики VaR (довідка № 117.28-29/630 від 30.05.2017 р.), ПАТ «Укрсиббанк» в частині реалізації політики управління

економічним капіталом комерційного банку шляхом систематизації управлінських рішень щодо досягнення регулятивних вимог по капіталу та створення операційного і стратегічного буферів капіталу для впровадження інновацій та формування резерву розвитку банку, виходячи із його стратегічних цілей, прийнятності ризиків, рівня ліквідності, макроекономічних умов банківської діяльності (довідка № 78/05 від 23.05.2017 р.), ПАТ «А-Банк» в процесі розробки скорингових моделей оцінки кредитного ризику фізичних осіб (довідка № 33 від 29.05.2017 р.). Основні результати дисертації впроваджено у навчальний процес Тернопільського національного економічного університету при викладанні навчальних дисциплін «Фінансовий ринок», «Ринок фінансових послуг» та «Фінансовий менеджмент» (довідка № 126-31/1070 від 31.05.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Сформульовані у роботі наукові результати, що виносяться на захист, висновки, рекомендації та пропозиції одержані дисертантом самостійно та є його науковим доробком. Дисертація є одноосібно виконаною роботою, в якій науково обґрунтовано та викладено авторський підхід до з'ясування сутності економічного капіталу банку, розробки методик розрахунку кількісного значення економічного капіталу банків та визначення напрямків реалізації політики управління економічним капіталом вітчизняних комерційних банків.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертації доповідалися і обговорювалися на науково-практичних конференціях, зокрема: “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації” (м. Тернопіль, 2014 р.); “Актуальні проблеми корпоративних фінансів та фінансових ринків в умовах глобалізації” (м. Тернопіль, 2015 р.); “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації” (м. Тернопіль, 2016 р.); “Актуальні проблеми корпоративних фінансів та фінансових ринків в умовах глобалізації” (м. Тернопіль, 2016 р.); “Настоящи изследвания и развитие – 2017” (м. Софія, 2017 р.); “News of science and education” (Sheffield, 2017 р.).

Наукові публікації. За основними науковими положеннями, висновками та результатами проведених досліджень опубліковано 15 наукових праць загальним обсягом 9,3 друк. арк., у тому числі: 6 статей – у наукових фахових виданнях (1 з яких – в електронному фаховому виданні), 2 публікації – у наукових періодичних виданнях інших держав (Російська Федерація та Чеська Республіка), 1 публікація – в іншому іноземному виданні, 6 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 189 сторінках, що містять 23 таблиці, 16 рисунків, 7 додатків розміщені на 15 сторінках. Список використаних джерел налічує 201 найменування і розміщений на 17 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 230 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ 1 «Теоретико-організаційні засади економічного капіталу банку» присвячено розгляду теоретичних аспектів економічного капіталу банку та визначенню його ролі і місця в контексті управління системними ризиками.

В процесі дослідження природи капіталу як економічної категорії проведено систематизацію наукових пошуків в цій сфері за такими підходами, як: ресурсно-накопичувальний, підхід до трактування сутності капіталу як фактора виробництва, функціональний підхід, підхід до визначення поняття «капітал» з точки зору бухгалтерського балансу суб'єктів економіки. На основі такого аналізу зроблено висновок про те, що капітал формується у результаті накопичення ресурсів впродовж функціонування суб'єкта економіки і виступає не тільки резервом для захисту від ризиків, а й вагомим фактором виробництва, який сприяє його розвитку. Саме ця ортодоксальна особливість сутності капіталу як фактору виробництва поставлена в основу дослідження сутності банківського капіталу в цілому та економічного капіталу банку зокрема.

Окрім цього, в роботі на основі теореми Міллера-Модільяні розглянуто підходи до визначення структури капіталу фірми і зроблено висновок про те, що комерційні банки з позиції теорій структури капіталу суттєво відрізняються від виробничих підприємств, оскільки володіють борговими зобов'язаннями гарантованими державою. Однак, зазначено, що з метою збільшення капіталізації банків і оптимізації структури їх капіталу необхідно забезпечити одну із основних умов теореми Міллера-Модільяні, а саме: функціонування ефективного фондового ринку, який дозволить банкам через розміщення акцій та облігацій збільшити капітал і диверсифікувати його структуру.

При визначенні сутності капіталу банку основну увагу приділено науковому обґрунтуванню його функцій, де наголошено, що виділення трьох класичних функцій (захисна, оперативна, регулююча) не дає змоги повністю відобразити його сутність, адже такий підхід не враховує фундаментальних та ортодоксальних напрацювань щодо трактування поняття капіталу як накопиченого запасу грошових коштів, який є одним із факторів виробництва, що сприяє розвитку банку і приносить дохід власникам.

Капітал завжди був основним показником та критерієм визначення надійності та стабільності роботи банку, що зумовило його використання при розрахунку різних показників та коефіцієнтів центральними банками або іншими регулюючими органами. Використання капіталу банку у якості регулюючого показника банківської діяльності призвело до появи регулятивного підходу до визначення сутності капіталу банку, в основу якого було покладено визначення регулятивного капіталу як капіталу, який використовується банками для покриття банківських ризиків.

Враховуючи тенденції розвитку банківської справи та кон'юнктурні особливості функціонування глобальної економіки, Базельський комітет з банківського нагляду регулярно переглядає підходи до розрахунку

регулятивного капіталу, змінюючи кількість банківських ризиків, які включаються у методику розрахунку. Одним із найголовніших нововведень Базельського комітету з банківського нагляду в практиці розрахунку регулятивного капіталу є запровадження показника економічного капіталу банку, який відповідно до «Базель III»: а) покликаний врахувати більшість банківських ризиків та за рахунок буферів концентрації капіталу і контрциклічного капіталу нівелювати їхній негативний вплив на діяльність банку в умовах кризи; б) розраховується самим банком відповідно до внутрішньобанківських методик.

Зважаючи на специфіку банківської діяльності, відзначено, що у випадку, якщо розрахунок економічного капіталу та визначення його обсягу є прерогативою комерційного банку, а не регулюючого органу, виникає необхідність перегляду структури та сутності економічного капіталу, виходячи із бізнес-інтересів банку, першочерговою метою якого є не захист від ризиків, а отримання максимального прибутку. Таким чином, економічний капітал банку має більш ширше сутнісне вираження та повинен складатися з регулятивного капіталу (risk capital), капіталу для здійснення поточної операційної діяльності (cash capital) та капіталу для розвитку (capital development).

Так, першим буфером капіталу має стати буфер капіталу для здійснення операційної діяльності, який відобразить платоспроможність банку, а другим – стратегічний буфер капіталу, під яким мається на увазі обсяг капіталу, що визначається банком для забезпечення впровадження банківських інновацій і фінансування інших управлінських рішень, необхідних для подолання кризових явищ у структурі банку та забезпечення підґрунтя для подальшого розвитку (рис. 1). Таким чином, регулятивний капітал (risk capital) є нижньою межею економічного капіталу, а стратегічний буфер капіталу (capital development) є верхньою його межею. В цьому контексті запропонований підхід до формування структури економічного капіталу робить його не тільки інструментом захисту від ризиків, а й інструментом розвитку банку, який є достатнім для покриття очікуваних та непередбачуваних банківських ризиків, а також для впровадження банківських інновацій і фінансування інших управлінських рішень, спрямованих на забезпечення драйверів розвитку банківської установи на всіх етапах економічного циклу.

На відміну від існуючих напрацювань, в роботі запропоновано власні рекомендації щодо розрахунку величини економічного капіталу банку шляхом застосування концепції фаз життєвого циклу банку та ділового циклу економіки, заснованих на методі найменших квадратів. Визначення фази ділового циклу дозволить банкам сформулювати певні сценарії їх розвитку та визначити необхідне коло методів формування економічного капіталу банку. Сутність цієї методики полягає у побудові лінійної кореляційно-регресійної моделі, яка ґрунтується на функції апроксимації підібраної за методом найменших квадратів, що відображає залежність динаміки показника регулятивного капіталу банку та часу (місяців або кварталів).

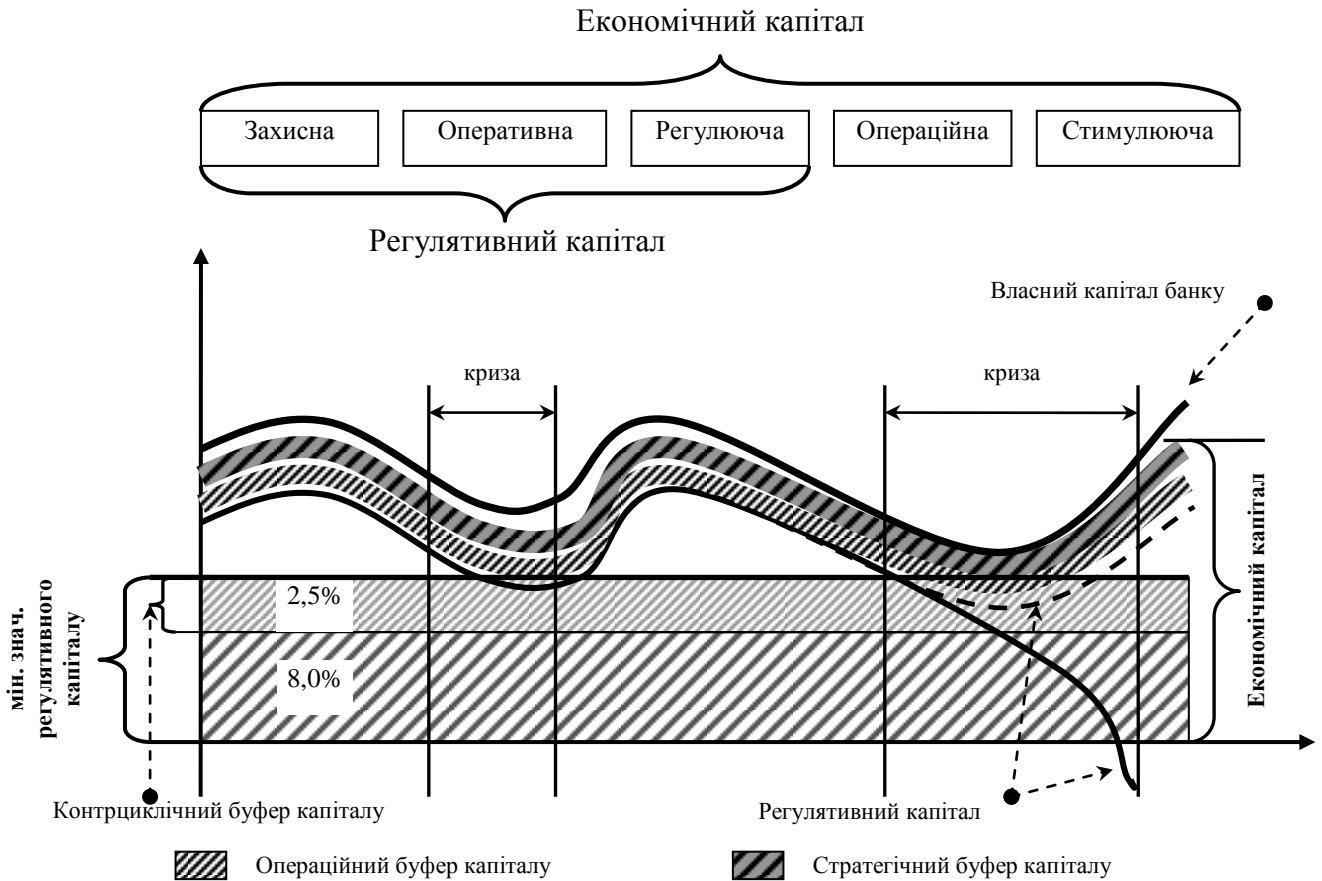

Рис. 1. Взаємозв'язок регулятивного та економічного капіталу банку

Окрім цього, запропоновано формулу розрахунку економічного капіталу банку для зовнішніх користувачів, яка включає в себе показник достатності капіталу та значення операційного і стратегічного буферів капіталу у відсотках:

$$ЕК = РК + ОБК + СБК, \quad (1)$$

де, РК – показник адекватності регулятивного капіталу; ОБК – операційний буфер капіталу (%); СБК – стратегічний буфер капіталу (%).

Виходячи із концепції економічного капіталу як капіталу банку, який включає в себе регулятивний капітал, операційний та стратегічний буфер капіталу в роботі розглянуто вплив системних ризиків на економічний капітал та побудовано структуру ризик-менеджменту банку, яка враховує дворівневий (або тривірневий) характер банківської системи та залежить від діяльності першого рівня банківської системи – центрального банку, а також від наднаціональних регуляторів, які формують основні вимоги до якості управління ризиками.

Наголошено на тому, що від ефективності ризик-менеджменту залежить механізм формування економічного капіталу банку, який включає сукупність конкретних взаємопов'язаних функцій управління, методів та інструментів, що через алгоритм послідовних кроків впливу на грошові потоки та структуру банківського балансу в умовах дії зовнішніх факторів дозволяють досягнути прийнятного рівня економічного капіталу відповідно до стратегічних цілей банку (рис. 2).

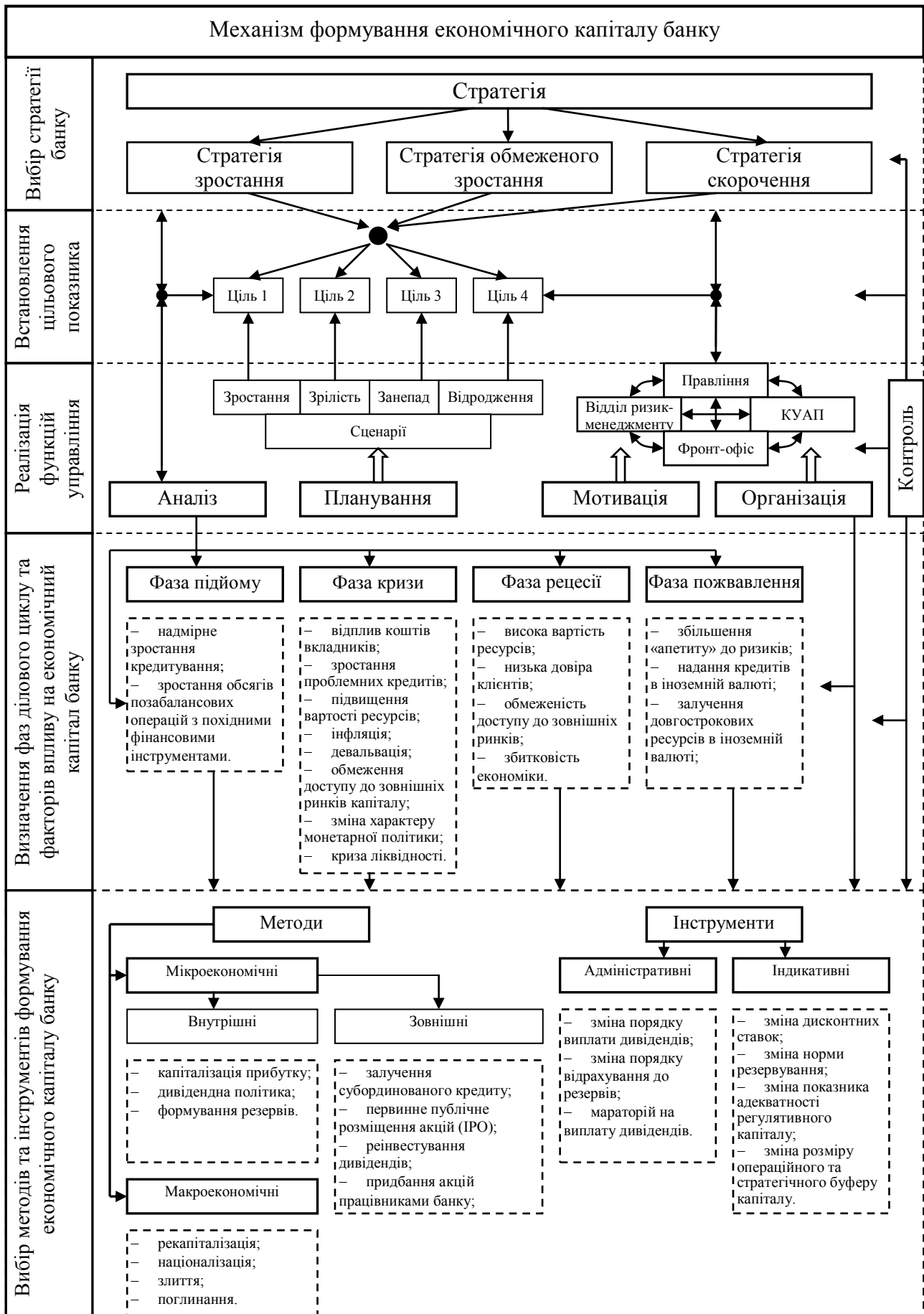

Рис. 2. Структурна схема механізму формування економічного капіталу банку

Розглянуто прикладні аспекти формування методик розрахунку величини економічного капіталу банку та розроблено власні рекомендації щодо їх удосконалення шляхом застосування концепції фаз життєвого циклу банку та ділового циклу економіки заснованих на методі найменших квадратів. Визначення фази ділового циклу дозволить банкам сформувати певні сценарії їх розвитку та визначити необхідне коло методів формування економічного капіталу банку.

Розділ 2 «Комплексна оцінка економічного капіталу банківської системи України в процесі управління системними ризиками» присвячено аналізу рівня капіталізації банківської системи України та вивченню проблем формування економічного капіталу банківських установ.

У результаті дослідження наукової літератури та статистичних даних Національного банку України дано оцінку капіталізації вітчизняної банківської системи, а також визначено основні проблеми на шляху забезпечення такого рівня капіталу банківських установ, який буде адекватним до потреб їх власників та економіки держави.

На основі аналізу інституційних, правових та операційних аспектів банківської діяльності виокремлено основні причини низького рівня капіталізації вітчизняної банківської системи, головною серед яких виділено відсутність фундаментальних основ розвитку банківської системи ринкового типу, що пов'язано із існуванням однорівневої банківської системи Радянського Союзу, де банки були частиною перерозподільчого механізму та працювали за аналогією до господарських товариств і підприємств. Серед інших, не менш вагомих причин уповільнення темпів капіталізації банківської системи України у 1992–2000 роках, можна виокремити такі: повільне впровадження структурних реформ (зокрема в частині банківського нагляду) та приватизації; зростання тінізації національної економіки (знижувало зацікавленість суб'єктів економіки щодо участі в акціонерному капіталі банків у зв'язку із необхідністю оприлюднення власного фінансового стану); спекулятивний характер банківської діяльності; відсутність стратегії розвитку національної економіки та банківської системи (породжувало невизначеність для менеджменту та самих власників банків).

В новітній історії розвитку вітчизняної банківської системи основними перешкодами на шляху підвищення рівня капіталізації банків до міжнародних стандартів були економічні кризи. Світова фінансово-економічна криза 2008–2009 років на початковому етапі здійснювала згубний вплив на рівень капіталізації, який проявлявся через зниження доступності вітчизняних банків до міжнародних ринків капіталу. Однак зниження обсягів залучення іноземних синдигованих та субординованих позик було компенсовано додатковою капіталізацією дочірніх компаній на українському ринку материнськими компаніями іноземних банківських груп. Основний негативний вплив на рівень капіталізації був спричинений значною девальвацією національної валюти, відпливом коштів вкладників та зростанням проблемних активів.

В період кризи 2014–2016 років зовнішній канал впливу мав мінімальне значення як в негативному (доступ до міжнародних ринків), так і в

позитивному (докапіталізація материнськими структурами) сенсі. Основним негативним фактором впливу на рівень капіталізації банківської системи є девальваційні та інфляційні тенденції.

Емпіричний аналіз капіталізації банківської системи вимагає визначення системних ризиків банківської діяльності, які здійснюють найбільший вплив на динаміку регулятивного і економічного капіталу банку. Тому з метою уникнення недостовірності суджень про негативний вплив на рівень капіталізації банківської системи тих чи інших системних ризиків в дисертації побудована кореляційна матриця (табл. 1), на основі якої визначено вплив системних ризиків банківської діяльності на динаміку регулятивного капіталу та згруповано їх в три групи.

Таблиця 1

Кореляційна матриця системних ризиків банківської системи

	Регулятивний капітал	Макроекономічні		Зовнішньо економічні	Кредитні ризики	Ринкові ризики		Операційні ризики
		ВВП	ІСЦ	Зовнішній борг банків	Прострочені кредити	Резерви за кредитами	Валютний курс	Коефіцієнт операційного ризику
Регулятивний капітал	1	0,7970	-0,0131	0,6045	0,6651	0,7027	0,4138	0,4211
ВВП	0,7970	1	0,4835	0,3536	0,8839	0,8907	0,7865	0,7248
ІСЦ	-0,0131	0,4835	1	0,0217	0,5529	0,5071	0,7507	0,5212
Зовнішній борг банк	0,6045	0,3536	0,0217	1	0,1576	0,2063	0,0167	-0,4809
Прострочені кредити	0,6651	0,8839	0,5529	0,1576	1	0,9913	0,9334	0,3574
Резерви за кредитами	0,7027	0,8907	0,5071	0,2063	0,9913	1	0,8993	0,3716
Валютний курс	0,4138	0,7865	0,7507	0,0167	0,9334	0,8993	1	0,4211
Коефіцієнт операційного ризику	0,4211	0,7248	0,5212	-0,4809	0,3574	0,3716	0,4211	1

Перша група – макроекономічні ризики, які характеризуються зміною ділової кон'юнктури, що може позначитися на зростанні проблемної заборгованості, вартості банківських ресурсів, зниженні рівня довіри до банків тощо. Основним показниками, які відображають макроекономічні ризики, можуть бути динаміка валового внутрішнього продукту та індексу споживчих цін. Друга група – зовнішньоекономічні ризики, свідчать про вплив зміни кон'юнктури міжнародних ринків капіталів, товарів та послуг на динаміку регулятивного капіталу банків. Основним і найбільш інформативним показником зовнішньоекономічних ризиків банківської діяльності є показник динаміки зовнішнього боргу банків, яка, з одного боку, відображає обмеження можливостей залучення зовнішнього фінансування в банківську систему, а з іншого – рівень залежності банківської системи від зовнішнього фінансування. Третя група – мікроекономічні (внутрішньобанківські) ризики. Варто зауважити, що внутрішні ризики банку тісно пов'язані із зовнішньоекономічними та макроекономічними ризиками, оскільки банки обслуговують широкі кола клієнтів і, порівняно з іншими суб'єктами економіки, найбільш глибоко

інтегровані в економічну систему. До внутрішніх ризиків запропоновано віднести три види ризиків, які детально відпрацьовані в банківській теорії та практиці, а саме: кредитний, ринковий та операційний ризики.

Виходячи із аналізу побудованої кореляційної матриці за результатами оцінки динаміки відповідних факторів банківських ризиків за період з 2003 по 2016 роки, найбільший зв'язок динаміки регулятивного капіталу прослідковується з динамікою ВВП та динамікою сформованих резервів за кредитами. Достатньо тісним є рівень зв'язку регулятивного капіталу з динамікою прострочених кредитів зумовлений високим рівнем доларизації банківської системи України, що внаслідок девальвації гривні привело до збитків, а отже і до зменшення регулятивного капіталу банківської системи. Це ж стосується і негативного впливу динаміки зовнішнього боргу.

На основі проведених розрахунків доведено, що величина операційного та стратегічного буферів капіталу банківської системи України повинна залежати від стратегічних цілей її розвитку, які мають містити стратегічний графік збільшення регулятивного капіталу. В цьому контексті варто звернути увагу на те, що збільшення статутного капіталу не є принциповим, основний акцент зводиться до збільшення інших складових регулятивного капіталу за рахунок методів його формування. Також величина операційного і стратегічного буферів капіталу визначатиметься з розрахунку часу, за який державні органи влади (в т.ч. Національний банк України) прагнуть збільшити капіталізацію вітчизняних банків до рівня капіталізації розвинених країн світу, який, по суті, став міжнародним стандартом. За проведеними розрахунками резерв нарощування глибини банківської системи становить 25% ВВП. Таким чином, якщо стратегічний горизонт щодо збільшення капіталізації банківської системи складатиме десять років, то необхідний буфер регулятивного капіталу, який буде спрямований виключно на розвиток, а не на покриття ризиків, становитиме понад 2,5% від показника приросту капіталу за поточний рік.

Для мікроекономічного рівня банківської системи запропоновано спрощену методика розрахунку економічного капіталу на основі VaR методології шляхом розрахунку величини економічного капіталу для покриття кредитного, операційного та ринкового ризиків, а також розрахунку величини операційного і стратегічного буферів капіталу. Методика призначена для зовнішнього користувача та спрямована на використання відкритих даних, наведених у фінансовій звітності комерційних банків, за формулою:

$$EC = EC_{\text{credit risk}} + EC_{\text{operational risk}} + EC_{\text{market risk}} + \text{buffer}(\text{cash} + \text{development capital}), \quad (2)$$

За цією методикою розраховано величину економічного капіталу АТ «Ощадбанк» та виявлено, що банк для підвищення ефективності свого розвитку та покриття існуючих кредитних, операційних і ринкових ризиків потребує докапіталізації на суму 8,5 млн. грн.

Розглянуто основні вимоги Базель III та особливості їх адаптації у вітчизняну практику банківського нагляду, на основі чого зроблено висновок про необхідність відтермінування впровадження методики розрахунку регулятивного капіталу за новими вимогами, зважаючи на нездатність

Національного банку України та національної економіки забезпечити відповідні умови для генерування достатньої кількості ресурсів, які можна використати для докапіталізації вітчизняних банків.

Розділ 3 «Формування концепції економічного капіталу та її імплементація у практику банківської діяльності в Україні» присвячено перспективам імплементації положень Базельського комітету для визначення напрямків удосконалення банківського нагляду і банківського ризик-менеджменту.

Запропоновано методичні рекомендації щодо розробки та реалізації політики управління економічним капіталом комерційного банку, які полягають у систематизації управлінських рішень банківського менеджменту щодо досягнення регулятивних вимог по капіталу та створення операційного і стратегічного буферів капіталу для впровадження інновацій та формування резерву розвитку банку, виходячи із його стратегічних цілей, ризик-апетиту, рівня ліквідності, а також макроекономічних умов банківської діяльності. Політика управління економічним капіталом банку повинна бути вираженою у документарній формі з метою систематизації і регламентації функцій банківських підрозділів, інструментів та методів аналізу, планування, контролю формування економічного капіталу.

Доведено, що процес розробки як корпоративної стратегії, так і стратегії управління економічним капіталом банку повинен виходити із концепції життєвого циклу банку з урахуванням того, що кожен банк у своєму розвитку проходить послідовні стадії життєвого циклу, або критичні точки, для подолання яких менеджмент банку повинен змінювати підходи до управління, методи, інструменти, а також саму стратегію. Враховуючи специфічні умови діяльності банківських установ, а також підходи до класифікації корпоративних стратегій банку, у дисертації запропоновано три види стратегій управління економічним капіталом банку, а саме: стратегія збільшення економічного капіталу (докапіталізація); стратегія забезпечення стабільного функціонування (достатність економічного капіталу); стратегія економії/скорочення капіталу. Для кожної з перелічених стратегій в роботі передбачені відповідні методи та шляхи збільшення економічного капіталу банків. Серед таких методів головну увагу приділено реалізації планів ESOP, за допомогою чого вітчизняні банки зможуть не тільки збільшити економічний капітал, а й підвищити мотивацію персоналу, адже самі працівники будуть зацікавлені у стабільному функціонуванні банку та його прибутковості, оскільки від результату діяльності банку в цілому залежатиме їхній дивідендний дохід. Окрім цього, обґрунтовано доцільність розробки механізму стимулювання працівників акціями банку, а також передбачити відповідні знижки у випадку бажання придбати більше акцій банку. Зазначений механізм може бути ефективним для працівників бек-офісів банків, які не мають змоги отримувати бонуси від надання кредитів чи залучення депозитів і внаслідок чого можуть знижувати ефективність своєї роботи з управління ризиками. Не менш ефективним інструментом додаткового збільшення економічного капіталу може стати так зване «народне» IPO, яке передбачає залучення до участі в капіталі не тільки працівників банку, а й наявних та потенційних клієнтів.

Значну увагу приділено підвищенню ефективності управління банківськими ризиками, як основними чинниками зниження обсягів економічного капіталу банків. Зокрема, розроблено методичку оцінки кредитного, ринкового та операційного ризиків, яка побудована на концепції використання Big Data, суть якої полягає у аналізі великих обсягів неструктурованих даних, які зберігаються здебільшого в мережі Інтернет та за своєю природою є зовнішніми по відношенню до управлінської системи. Доведено, що в рамках оцінки банківських ризиків доцільно використовувати такі напрями аналізу даних: профілі клієнтів та сторінок у соціальних мережах; профілі клієнтів, зареєстрованих в ЄДЕБО; профілі е-декларцій.

Серед напрямів підвищення ефективності політики управління економічним капіталом банку запропоновано механізм складання карти фондування банку із зазначенням кількісних і якісних цілей банку щодо розширення джерел і обсягів фондування у відповідності зі сценаріями розвитку банку та економіки. Робота з організації фондування має включати моніторинг доступних джерел і умов фондування, напрямки диверсифікації джерел залучення коштів для фінансування кредитних операцій банку, управління основними параметрами портфеля активів і пасивів, управління валютним ризиком, формування структури розподілу ресурсів банку, встановлення і контроль процентних ставок, моніторинг процентних ризиків і ризиків ліквідності. У банку доцільно зафіксувати базову структуру фондування кредитних операцій, забезпечити виконання базових вимог до банку для доступу до комерційного і державного фондування, забезпечити регулярний моніторинг доступних джерел фондування і роботу з організації фондування за рахунок ринкового і державного капіталу в рамках управління економічним капіталом банку.

Зважаючи на негативний вплив системних ризиків на динаміку економічного капіталу банківських установ, в роботі розроблено рекомендації з удосконалення макропруденційного нагляду, який повинен ґрунтуватися на макропруденційному аналізі системних ризиків та передумов їх виникнення. На основі вивчення умов виникнення та розгортання системних ризиків в Україні обґрунтовано основні напрями макропруденційного аналізу, а саме: оцінка взаємозв'язків і взаємовпливу банківської системи на реальний сектор економіки і навпаки; оцінка економічних дисбалансів, пов'язаних із монополістичною конкуренцією, структурою економіки та структурою експорту; оцінка політичної ситуації та політичної кон'юнктури; оцінка ефективності законодавчих актів з питань банківської діяльності та фінансової системи в цілому; оцінка бізнес-культури.

Окрім розгляду особливостей макропруденційного нагляду за системними ризиками, наголошено на необхідності звернути увагу на два перспективних напрями макропруденційного нагляду в Україні. Першим напрямом є нагляд за системно важливими банками, адже у зв'язку із зростанням частки державної власності у банківському секторі України ризик збільшення концентрації банківського сектору у декількох банках зростає, що може зумовити такий ризик як «ефект доміно». Другим напрямом є нагляд за дотриманням банками пруденційної дисципліни в контексті забезпечення інформаційної прозорості їх діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичні узагальнення й отримано нове вирішення важливого наукового завдання, що полягає у обґрунтуванні теоретико-методичних засад економічного капіталу банку та розробці науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму управління економічним капіталом банків в умовах впливу системних ризиків.

Результати дослідження дозволили зробити такі висновки теоретичного і практичного характеру.

1. На основі проведеного аналізу підходів до трактування сутності поняття економічного капіталу банку, а також оцінки нормативних вимог до формування капіталу національних і міжнародних банківських регуляторів подано власне визначення поняття «економічний капітал банку», під яким запропоновано розуміти накопичені ресурси грошових коштів у процесі банківської діяльності, обсяг яких є достатнім для покриття очікуваних і непередбачуваних банківських ризиків та впровадження банківських інновацій, фінансування управлінських рішень, спрямованих на забезпечення векторів розвитку банківської установи на всіх етапах економічного циклу.

2. У ході дослідження сутності ризик-менеджменту банку та системних ризиків доведено, що ризик-менеджмент комерційного банку є не тільки складовою загальної концепції управління банком, яка формується відповідно до стратегії його розвитку і бізнесових інтересів власників, а виступає складовою регулятивної та управлінської системи загальнонаціональних і міжнародних контрольно-наглядових організацій. У цьому контексті уточнено трактування ризик-менеджменту банку як системи дій банку та його управлінських рішень, спрямованих на ідентифікацію, вимірювання та мінімізацію банківських ризиків з метою досягнення стратегічних цілей банку та дотримання кількісних і якісних регулятивних показників, затверджених контрольно-наглядовими банківськими органами.

3. Ґрунтовне дослідження теоретичних та практичних аспектів управління економічним капіталом банків дало змогу сформулювати власне визначення механізму формування економічного капіталу банку як сукупності послідовних, конкретних управлінських рішень, методів та інструментів, що дозволяють впливати на грошові потоки та структуру банківського балансу і дають можливість досягнути прийнятного рівня економічного капіталу у відповідності із стратегічними цілями банку. Окрім цього, на основі вивчення підходів до формування методик розрахунку величини економічного капіталу банку розроблено власні рекомендації щодо їх удосконалення шляхом застосування концепції фаз життєвого циклу банку та ділового циклу економіки заснованих на методі найменших квадратів. Визначення фази ділового циклу дозволить банкам сформувати певні сценарії їх розвитку та визначити необхідне коло методів формування економічного капіталу банку. Сутність цієї методики полягає у побудові лінійної кореляційно-регресійної моделі, яка ґрунтується на функції апроксимації підібраної за методом найменших квадратів, що відображає залежність динаміки показника регулятивного капіталу банку та часу (місяців або кварталів).

4. На основі статистичної інформації проаналізовано рівень капіталізації вітчизняної банківської системи та констатовано, що він є надто низьким для

забезпечення ефективної діяльності банківських установ та стимулювання розширеного відтворення через кредитування суб'єктів бізнесу. Серед основних факторів впливу на динаміку капіталізації банківської системи України виділено: низький рівень законодавчого забезпечення банківської діяльності впродовж перших десяти років незалежності України; повільне впровадження структурних реформ (зокрема в частині банківського нагляду); зростання тінізації національної економіки (знижувало зацікавленість суб'єктів економіки щодо участі в акціонерному капіталі банків у зв'язку із необхідністю оприлюднення власного фінансового стану); спекулятивний характер банківської діяльності (більшість банківських установ у 1992–1996 роках використовувалися для проведення спекулятивних операцій з іноземною валютою); відсутність стратегії розвитку національної економіки та банківської системи (породжувала невизначеність для банківського менеджменту та самих власників банків); девальваційні та інфляційні тенденції; високий рівень ризиковості банківських операцій тощо.

5. За допомогою побудови кореляційної матриці визначено вплив ризиків банківської діяльності на динаміку регулятивного капіталу. При цьому такі ризики згруповано в три групи: 1) макроекономічні ризики, які характеризуються зміною ділової кон'юнктури, що може позначитися на зростанні проблемної заборгованості, вартості банківських ресурсів, зниженні рівня довіри до банків, динаміці валового внутрішнього продукту, індексу споживчих цін; 2) зовнішньоекономічні ризики, що свідчать про вплив зміни кон'юнктури міжнародних ринків капіталів, товарів та послуг на динаміку регулятивного капіталу банків та визначаються інформативним показником зовнішнього боргу банків; 3) мікроекономічні (внутрішньобанківські) ризики, що пов'язані із зовнішньоекономічними та макроекономічними ризиками та охоплюють кредитний, ринковий та операційний ризики.

6. Розглянуто основні вимоги Базель III та особливості їх адаптації у вітчизняну практику банківського нагляду, на основі чого доведено необхідність відтермінування впровадження методики розрахунку регулятивного капіталу за новими вимогами, зважаючи на неспроможність Національного банку України та національної економіки забезпечити відповідні умови для генерування достатньої кількості ресурсів, які можна використати для докапіталізації вітчизняних банків.

7. Запропоновано методичні рекомендації щодо розробки та реалізації політики управління економічним капіталом комерційного банку, які полягають у систематизації управлінських рішень банківського менеджменту щодо досягнення регулятивних вимог та створення операційного і стратегічного буферів капіталу для впровадження інновацій а також формування резерву розвитку банку, виходячи із його стратегічних цілей, рівня ризикової діяльності та ліквідності, макроекономічних умов. Політика управління економічним капіталом банку повинна бути вираженою у документарній формі з метою систематизації і регламентації функцій банківських підрозділів, інструментів та методів аналізу, планування, контролю за функціонуванням механізму формування економічного капіталу. У якості додаткового інструменту оцінки кредитного, операційного та ринкового ризиків комерційних банків запропоновано використання Big Data, сутність

якої полягає в аналізі великих обсягів неструктурованих даних, які зберігаються здебільшого в мережі Інтернет та за своєю природою є зовнішніми по відношенню до управлінської системи, зокрема в рамках оцінки банківських ризиків доцільно використовувати такі напрями аналізу даних, як профілі клієнтів та сторінок у соціальних мережах, профілі клієнтів, зареєстрованих в ЄДЕБО, профілі е-декларацій.

8. На основі аналізу діючої системи макропруденційного нагляду в роботі обґрунтовано пропозиції щодо впровадження інструментів макропруденційного аналізу та макроекономічного стрес-тестування, адже без аналізу джерел системних ризиків, проблем організації ризик-менеджменту, впливу зовнішньоекономічних факторів на функціонування банківської системи неможливо розрахувати оптимальні показники достатності регулятивного капіталу, величини економічного капіталу, рівня ліквідності комерційних банків. Окрім цього, запропоновано напрямки підвищення ефективності нагляду за системно важливими банками та дотримання банками пруденційної дисципліни в контексті інформаційної прозорості їх діяльності.

Основні результати дослідження впроваджені у практичну діяльність Філії-Тернопільського обласного управління ПАТ «Ощадний банк України», ПАТ «Укрсиббанк», ПАТ «А-Банк» та в навчальний процес Тернопільського національного економічного університету.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шевчук А. М. Теоретична суть економічного капіталу банку. Наука молода. 2014. №21. С. 293–299.
2. Шевчук А. М. Економічний капітал та методи його розрахунку // Ефективна економіка: електрон. наук. фахове вид. 2016. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4791>.
3. Шевчук А. М. Банківські ризики: міжнародні та вітчизняні. Економічний аналіз. 2016. № 2. С. 38–42.
4. Шевчук А. М. Экономический капитал в системе риск-менеджмента. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. 2016. № 10. С. 242–247.
5. Shevchuk A. Economic capital in risk management of banking system. European journal of economics and management. 2017. № 1. P. 53–60.
6. Shevchuk A. M. Organizational structure of risk management in banking system of Ukraine. Economic and social development of Ukraine in XXI century: national vision and globalization challenges: collection of scientific articles. 2017. P. 116–118.
7. Шевчук А. Підходи до розрахунку економічного капіталу банківської системи України. Світ фінансів. 2017. № 1. С. 126–137.
8. Шевчук А. М. Аналіз капіталізації банківської системи України. Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Економіка». 2017. № 4. С. 181–187.
9. Шевчук А. М. Економічний капітал в системі ризик-менеджменту банку. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Одеса, 2017. № 3. С. 179–199.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

10. Шевчук А. М. Теоретична суть економічного капіталу банку. Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна візія та виклики глобалізації: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Тернопіль, 13 лют. 2014 р.). Тернопіль, 2014. С. 159–161.

11. Шевчук А. М. Доцільність розрахунку економічного капіталу банку. Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна візія та виклики глобалізації: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Тернопіль, 26 берез. 2015 р.). Тернопіль, 2015. С. 224–226.

12. Шевчук А. М. Підходи до визначення прогнозних ризиків банківської діяльності. Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна візія та виклики глобалізації: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Тернопіль, 24 берез. 2016 р.). Тернопіль, 2016. С. 177–178.

13. Шевчук А. М. Доцільність та необхідність розрахунку економічного капіталу банку. Актуальні проблеми корпоративних фінансів та фінансових ринків в умовах глобалізації: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів, молодих вчених (м. Тернопіль, 12 квіт. 2016 р.). Тернопіль, 2016. С. 152–154.

14. Шевчук А. М. Доцільність та необхідність розрахунку економічного капіталу банку. Настоящи изследвания и развитие – 2017: материалы XIII Междунар. научн.- практ. конф. (м. София, 17 януар. 2017 р.). София, 2017. С. 6–9.

15. Шевчук А. М. Ризик-менеджмент в системі управління банком. News of science and education.(Sheffield, 07 march. 2017). Sheffield, 2017. № 1. P. 3–5.

АНОТАЦІЯ

Шевчук А. М. Економічний капітал банків в управлінні системними ризиками. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2017.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних, методичних та практичних аспектів економічного капіталу банку і визначенню його ролі у процесі управління ризиками банківської діяльності. Проаналізовано наукові підходи до визначення сутності поняття економічного капіталу банку та обґрунтовано власне визначення цього поняття шляхом розширення його сутності за рахунок впровадження в теоретичну і практичну термінологію банківської діяльності стратегічного та операційного буферів капіталу. Запропоновано методику розрахунку кількісного визначення економічного капіталу, суть якої полягає у визначенні такої величини економічного капіталу, яка б покривала не лише втрати від передбачуваних та непередбачуваних ризиків банківської діяльності (регулятивний капітал (risk capital)), а й забезпечувала безперебійну операційну (операційний буфер капіталу (cash capital) і стратегічну (стратегічний буфер капіталу (capital development)) діяльність банку. Обґрунтовано сутність та структуру механізму формування економічного капіталу банківських установ, виходячи із його функціонального призначення та визначено роль і місце економічного капіталу у системі ризик-

менеджменту банку. Вивчено стан капіталізації банківської системи України та за допомогою економіко-математичних методів ідентифіковано фактори впливу на її динаміку. Розроблено спрощену методику розрахунку економічного капіталу на основі VaR методології шляхом розрахунку величини економічного капіталу для покриття кредитного, операційного та ринкового ризиків, а також розрахунку величини операційного і стратегічного буферів капіталу. Напрацьовано методичні рекомендації щодо формування та реалізації політики і стратегій управління економічним капіталом комерційних банків, удосконалення методів формування економічного капіталу, підвищення ефективності макропруденційного нагляду та макропруденційного аналізу системних банківських ризиків.

Ключові слова: банк, банківська система, економічний капітал банку, власний капітал, регулятивний капітал, банківські ризики, ризик-менеджмент.

АННОТАЦИЯ

Шевчук А. М. Экономический капитал банков в управлении системными рисками. – Рукопис.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Тернопольский национальный экономический университет, Тернополь, 2017.

Диссертация посвящена исследованию теоретических, методических и практических аспектов экономического капитала банка и определению его роли в процессе управления рисками банковской деятельности. Проанализированы научные подходы к определению сущности понятия экономического капитала банка и обоснованно собственное определение этого понятия путем расширения его сущности за счет внедрения в теоретическую и практическую терминологию банковской деятельности стратегического и операционного буферов капитала. Предложена методика расчета количественного определения экономического капитала, суть которой заключается в определении такой величины экономического капитала, которая покрывала не только потери от предполагаемых и непредсказуемых рисков банковской деятельности (регулятивный капитал (risk capital)), но и обеспечивала бесперебойную операционную (операционный буфер капитала (cash capital) и стратегическую (стратегический буфер капитала (capital development)) деятельность банка. Обоснована сущность и структуру механизма формирования экономического капитала банковских учреждений, исходячи с его функционального назначения и определена роль и место экономического капитала в системе риск-менеджмента банка. Изучено состояние капитализации банковской системы Украины и с помощью экономико-математических методов идентифицировано факторы влияния на ее динамику. Разработана упрощенную методику расчета экономического капитала на основе VaR методологии путем расчета величины экономического капитала для покрытия кредитного, операционного и рыночного рисков, а также расчета величины операционного и стратегического буфера у капитала. Нарботано методические рекомендации по формированию

и реализации политики и стратегий управления экономическим капиталом коммерческих банков, совершенствование методов формирования экономического капитала, повышение эффективности макропруденциального надзора и макропруденциального анализа системных банковских рисков.

Ключевые слова: банк, банковская система, экономический капитал банка, собственный капитал, регулятивный капитал, банковские риски, риск-менеджмент.

ANNOTATION

Shevchuk A. M. Economic capital of banks in systemic risk management. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Economic Sciences in specialty 08.00.08 – money, finance and credit. – Ternopil National Economic University, Ternopil, 2017.

Thesis is dedicated to study of theoretical, methodical and practical aspects of the economic capital of a bank and determination of its role in the process of risk management of banking activities. In the context of the active introduction of international standards in banking, in particular the requirements of the Basel Committee on Banking Supervision on the adequacy of bank capital, relevant to the domestic banking system is the issue of introducing into the practice of bank management mechanisms for calculating economic capital, which should add flexibility in managing bank risks and become innovative. -investment resource of banks. There are analyzed scientific approaches to the definition of the essence of the concept "economic capital of a bank" and is grounded our own definition of the given concept by expanding its essence due to implementation the strategic and operational capital buffers in theoretical and practical terminology of bank activity. It is proposed the methodology for calculating the quantitative definition of economic capital that involves covering of expected and unexpected risks of banking activities and taking into account the concept of the bank's development that involves the calculation of capital not only to cover risks, but also for the calculation of operational and strategic capital buffers and consists of risk capital, cash capital and capital development.

There is explained the essence and structure of the mechanism of formation of the economic capital of banking institutions based on its functional purpose and is determined the role and place of economic capital in the bank's risk management system. The state of capitalization of the banking system of Ukraine has been studied, and with the help of economic and mathematical methods there were identified factors of influence on its dynamics. It is prepared a simplified methodology for calculating economic capital based on VaR methodology by means of calculating the economic capital for covering credit, operational and market risks, as well as calculating the amount of operational and strategic capital buffers. There are developed methodical recommendations on the formation and implementation of policies and strategies for managing the economic capital of commercial banks, improving of methods for the formation of economic capital, increasing of the efficiency of macro-prudential supervision and macro-prudential analysis of systemic banking risks, etc.

Key words: bank, economic capital of a bank, equity capital, risk capital, banking system, banking risks, risk management.

Підписано до друку 30.10.2017 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублювальній.
Умов. друк. арк. 0,9. Обл. вид. арк. 1,0.
Зам. № А043-17. Тираж 130 прим.

Видавець та виготовлювач
Тернопільський національний економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46004

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль, 46004
тел. (0352) 47-58-72
E-mail: edition@tneu.edu.ua